

ARCHON 3.91

**Oordelen van promovendi in de archeologie over
de promotieopleiding**

Hans Sonneveld

Nederlands Centrum voor de Promotieopleiding
April 2007

Nederlands Centrum voor de Promotieopleiding
p/a IVLOS/Universiteit Utrecht
Postbus 80127
3508 TC Utrecht
030 2531605/1275
h.a.oost@ivlos.uu.nl
j.f.m.sonneveld@ivlos.uu.nl

Inhoudsopgave

Hoofdstuk I.....	5
Inleiding	5
Het onderzoek	5
Probleemstelling.....	6
Werkwijze	6
Waarschuwing.....	6
Hoofdstuk II. Samenvatting van belangrijkste resultaten.	7
Hoofdstuk III.....	13
Overzicht van opinies van promovendi.....	13
Sterkste kritiek, grootste lof.	15
Wat bepaalt de waardering voor het promotietraject in algemene zin?	16
Het promovendioordeel over de begeleiding	17
Het promovendioordeel over de ontwikkeling van vaardigheden	18
Het promovendioordeel over het onderzoeksklimaat en opleiding.....	19
Het promovendioordeel over de infrastructuur	19
Het promovendioordeel over de voortgangsbewaking.....	20
Het promovendioordeel over de transparantie van de verwachtingen	20
Hoofdstuk IV.....	21
Nadere wensen en oordelen van ARCHON-promovendi	21
Overzicht	21
Twee prototypen.....	22
Toelichting bij meest genoemde aspecten van het promotietraject.....	22
De begeleiding.....	22
Financiële aspecten	23
Kennisvermeerdering	23
Onafhankelijkheid	23
Onderwijs voor de promovendi.....	24
Het onderzoek zelf	24
Onderzoekschool ARCHON	25
Samenwerking.....	25
Voorbereiding op de arbeidsmarkt.....	25
Bijlage. De vragenlijst.....	27
Bibliografie.....	29

Hoofdstuk I

Inleiding

Het onderzoek naar de oordelen van ARCHON-promovendi over een aantal aspecten van hun promotieopleiding startte 2 februari 2007. Tijdens een ARCHON-bijeenkomst werden de aanwezige promovendi door Hans Sonneveld uitgenodigd om een vragenlijst in te vullen. Alle 29 aanwezige promovendi maakten van de mogelijkheid gebruik. De niet aanwezige promovendi werd in de daarop volgende week de gelegenheid geboden een digitale versie van de vragenlijst in te vullen. Zes promovendi zonden een digitaal ingevulde vragenlijst in. Een promovendus verstuurde de ingevulde enquête per post. Hiermee kwam het totaal aantal respondenten op 36.

Dit verslag bevat een overzicht van opinies van ARCHON-promovendi over verschillende aspecten van het promotietraject.

Het onderzoek

Met de invoering van onderzoekscholen en ‘graduate schools’ is in Nederland de belangstelling van de kwaliteit van de promotieopleiding sterk toegenomen. Meer en meer wordt het cursorisch deel van de opleiding geëvalueerd. Deze tendens zal zich waarschijnlijk nog sterker doorzetten nu onderdelen van de promotieopleiding geïntegreerd raken met het Research MA onderwijs. Een nog vrijwel onontgonnen terrein is in Nederland de evaluatie van de individuele begeleiding van de promovendus.

Het Nederlands Centrum voor de Promotieopleiding ontwikkelt een instrument dat zowel de cursorische onderdelen van de promotieopleiding als ook de individuele begeleiding op een efficiënte manier kan evalueren. Na de bestudering van wetenschappelijke literatuur en buitenlandse “best practices” is nu een eerste versie van het evaluatie-instrument ontwikkeld.

Het instrument bestaat uit een vragenlijst die de meningen van promovendi over zeven verschillende aspecten van het promotietraject in kaart brengt. Deze aspecten zijn:

- De begeleiding
- De ontwikkeling van vaardigheden
- Het intellectuele klimaat
- De infrastructuur
- De beoordeling van het werk in uitvoering
- De transparantie van de werkstandaarden
- De tevredenheid in algemene zin.

Het onderzoek is direct gerelateerd aan de grondig geteste Postgraduate Research Experience Questionnaire van de Australian Council for Educational Research (Ainley, 2001). Deze is in de eerste fase van het experiment lichtelijk aangepast aan de Nederlandse situatie, c.q. de ARCHON-context. De ervaringen in deze verkenningsstudie zullen zeker leiden tot verdere aanpassingen. Deze zullen in het bijzonder gebaseerd zijn op de commentaren die de ARCHON-promovendi gaven bij de “open-antwoord” vragen. In het bijzonder zullen in de toekomst de volgende items worden opgenomen:

- de onafhankelijkheid in het promotietraject,
- de inhoud van het promotieonderzoek zelf,
- de samenwerking met collega-onderzoekers
- de arbeidsmarktvoorbereiding
- de specifieke onderdelen van het cursorisch deel van de opleiding

Hierbij zal ook worden aangesloten bij eerder onderzoek van Oost en Sonneveld naar het promoveren in Nederland (Oost & Sonneveld, 2005; H. Sonneveld, & H. Oost, 2005; H. Sonneveld & Oost, 2006)

Probleemstelling

De probleemstelling bij dit experimentele onderzoek is als volgt:

Hoe luidt het oordeel van de ARCHON-promovendi over de volgende aspecten van hun promotietraject: de begeleiding, de ontwikkeling van vaardigheden, het intellectuele klimaat, de infrastructuur, de beoordeling van het werk in uitvoering, de transparantie van de werkstandaarden en de tevredenheid in algemene zin over het promotietraject.

Werkwijze

De vragenlijst werd op drie wijzen verspreid onder de ARCHON-promovendi: tijdens een discussiebijeenkomst van ARCHON-promovendi en ARCHON-leidinggevenden (invulling ter plekke) en als bijlage bij een emailbericht waarin die promovendi die niet bij de bijeenkomst aanwezig waren werden uitgenodigd om de vragenlijst alsnog in te vullen.

De ingevulde vragenlijsten werden op drie manieren ontvangen: via inlevering ter plekke, via toezending per email, per post.

De vragenlijsten zijn verwerkt met SPSS (antwoorden op de gesloten vragen) en ATLAS/ti (antwoorden op de open vragen).

Waarschuwing

Hoewel het aantal respondenten een aantal statistische exercities mogelijk heeft gemaakt, moeten de bevindingen toch met de nodige voorzichtigheid gepresenteerd en geïnterpreteerd worden. Dat betreft vooral de berekende correlaties tussen de waardering in algemene zin voor het promotietraject en de oordelen van de promovendi op onderdelen daarvan.

Hoofdstuk II. Samenvatting van belangrijkste resultaten.

Tevredenheid en ontevredenheid

Het overzicht van het gemiddelde oordeel van de ARCHON-promovendi over de verschillende aspecten van hun promotietraject vertoont het volgende beeld.

De zes hoogste scores kunnen qua tevredenheid van de promovendi genoteerd worden op de volgende punten:

- de werkruimte
- de vergroting van analytische vaardigheden
- de goede computer faciliteiten
- de beschikbaarheid van de begeleiding
- de vergroting van probleemoplossende vaardigheden
- de vergroting van het vermogen tot ideeënontwikkeling en schriftelijke presentatie

De vijf laagste scores kunnen onder de promovendi worden geregistreerd wat betreft:

- het cursusprogramma
- de stimulans die van de onderzoeksomgeving uitgaat
- de begeleiding bij literatuuronderzoek
- de begeleiding bij de onderwerpkeuze en aanscherping daarvan
- de integratie in de onderzoeksgemeenschap

Grootste zorgen

Als we gemiddelde scores beneden de 3,00 beschouwen als het meest zorgwekkend, dan is er duidelijk werk aan de winkel wat betreft het cursorische deel van het promotietraject, het onderzoeksklimaat en de steun voor de promovendi betreffende de literatuurstudie.

Het algemene oordeel: tevredenheid

Via stelling 28 konden de promovendi tot uitdrukking brengen of zij in algemene zin tevreden zijn met hun promotietraject (satisfaction with the quality of the Ph.D. research experience). De gemiddelde score is hier 3,91. We mogen stellen dat de ARCHON-promovendi dus over het algemeen tevreden zijn.

Meningsverschillen

Grootste meningsverschillen kunnen via de standaard deviaties worden opgespoord. Van de negen onderwerpen waar de meningen het meest uiteenlopen, betreffen er zes de begeleiding.

- Beschikbaarheid van begeleiding
- Verschaffing van extra informatie door de begeleider
- Passende financiële steun
- Nuttige feedback van de kant van begeleiders
- Begeleiding begrijpt problemen
- Tevredenheid over voortgangsevaluatie
- Goede aansturing in onderwerp
- Goede aansturing in literatuuronderzoek
- Goed onderwijsprogramma

Belangrijke gespreksonderwerpen

De begeleiding, de organisatie van de onderzoeksomgeving, de voortgangsevaluatie en de promotiecursussen komen het eerst in aanmerking voor nadere interne bespreking.

Wat bepaalt het algemene oordeel over de opleiding?

Bij de ARCHON-promovendi wordt de waardering voor het promotietraject in algemene zin het meest bepaald door de door hen ervaren kwaliteit van de begeleiding, het oordeel over de verschillende aspecten van het beoordelingsproces en (op de 10^e plaats) door de ontvangen financiële support. Het minst wordt hun algemene oordeel beïnvloed door de kwaliteit van het cursusprogramma.

Waar de meeste winst geboekt kan worden

Qua waardering van de promovendi kan ARCHON daarom de meeste winst boeken op die punten die het meest de waardering in algemene zin bepalen en op dit moment een lage scoren laten zien. Dit geldt op dit moment voor:

- de begeleiding bij de selectie van het promotieonderwerp en de aanscherping daarvan
- de begeleiding bij het literatuuronderzoek.

De begeleiding

De begeleiding ontvangt bij 25% of meer van de respondenten een negatieve beoordeling op de volgende onderdelen:

- Begeleider doet een werkelijke poging om problemen te begrijpen
- Begeleiding bij onderwerpselectie en aanscherping
- Begeleider verschaft nuttige feedback betreffende de voortgang
- Begeleiding bij literatuuronderzoek

Tegenover de promovendi die ontevreden zijn over onderdelen van de begeleiding, staat een groep van 20 respondenten die op minimaal 4 van de 6 items, die op de begeleiding betrekking hebben, een 4 of 5 scoren.

Analytische vaardigheden

De promovendi zijn over het algemeen tevreden over de vergroting van hun analytische vaardigheden.

Cursorisch deel van de promotieopleiding

De promovendi zijn duidelijk ontevreden over het cursorisch deel van de opleiding.

Onderzoeksklimaat

Het onderzoeksklimaat lijkt wat te wensen over te laten. Ontlenen de promovendi meer steun aan hun onderlinge contacten dan aan de onderzoeksgemeenschap in zijn geheel, c.q. de staf-medewerkers in wier nabijheid zij werken?

De faciliteiten

De ARCHON-promovendi zijn over het algemeen duidelijk tevreden over de faciliteiten die hen ten dienste staan.

De voortgangsbewaking

De oordelen over de bewaking van de voortgang van de promotietrajecten toont een enigszins divers beeld. Een gesprek tussen promotoren, ARCHON-leiding en promovendi moet verhelderen waaraan het naar de mening van de promovendi schort.

De transparantie van de verwachtingen

Er zijn ARCHON-promovendi die in het duister tasten wat betreft de kwaliteitseisen die aan de dissertatie en het werk in uitvoering gesteld worden.

Promovendi lichten hun standpunten toe

Op het vragenformulier konden de ARCHON-promovendi aanvullende punten noteren wat betreft het promotietraject. Richtinggevend waren daarbij de volgende twee vragen:

- Welke aspecten van het promotietraject waardeert u het meest?
- Welke aspecten van het promotietraject komen het meest voor verbetering in aanmerking?

Vrijwel alle promovendi maakten van deze gelegenheid gebruik.

Twee prototypen

- De tevreden ARCHON-promovendus is tevreden over de onafhankelijkheid die hij of zij geniet bij de invulling en uitvoering van het promotieonderzoek. De inhoud van het onderzoek zelf en de kennisvermeerdering die men bij zichzelf constateert scoren sterk. De promovendus kan daarbij naar zijn of haar idee rekenen op goede begeleiding. Prettig is het dat het onderzoek niet in isolement wordt uitgevoerd, maar dat men kan samenwerken met collega's.
- De ontevreden ARCHON-promovendus is allereerst ontevreden over de begeleiding die hij of zij ontvangt. Dit is niet het enige onderdeel van de opleiding dat tot zorgen stemt. Ook het cursorisch deel van de promotieopleiding (de cursussen) kan beter. De ontevreden promovendus dringt aan op een wat sterkere rol van de onderzoeksschool op dit punt en dringt aan op meer samenwerking. Tot slot acht de ontevreden promovendus meer informatie over de toekomstige arbeidsmarkt van belang.

De begeleiding: het meest geroemd, het meest bekritiseerd

Geroemd worden:

- Het vertrouwen van de begeleider in de zelfstandigheid van de promovendus
- Het geven van ruimte aan de promovendus
- De beschikbaarheid van de begeleider als de promovendus hem of haar nodig heeft
- De betrokkenheid van de begeleider bij de vorderingen
- De steun in algemene zin
- De balans tussen betrokkenheid en geven van vrijheid
- Steun bij het entameren van externe activiteiten (onderwijs, conferenties)
- Steun bij het leggen van contacten met belangrijke netwerken
- Expertise wat betreft het promotieonderwerp
- Het vermogen tot inspireren

Bekritiseerd worden:

- Onvoldoende kennis wat betreft het specifieke promotieonderwerp (4x genoemd!)
- Afwezigheid, niet beschikbaar zijn; minimaal begeleiden
- Gebrek aan sturing in de begeleiding

- Gebrekkige samenwerking tussen de begeleiders
- Te grote betrokkenheid bij de vordering
- Het kritischer worden van de promotor naarmate de eindstreep nadert (“zorg om goede naam”)
- Te algemene aanwijzingen, onvoldoende specifieke suggesties voor verbetering van het werk in uitvoering
- Onvoldoende aandacht voor het feit dat in het eerste promotiejaar het onderzoek op het goede spoor moet zijn gezet, met name wat betreft de onderzoeksfocus

Zelfstandigheid

De onafhankelijkheid die de promovendi ervaren, scoort bijzonder hoog in positieve zin. Een flink aantal promovendi duidt de waardering met trefwoorden aan:

Vrijheid, onafhankelijkheid en flexibiliteit.

We treffen de volgende operationalisering van onafhankelijkheid aan:

- Vrijheid om datgene te bestuderen dat de promovendus op een bepaald moment het meest interesseert
- Vrijheid om het eigen onderzoekspad te verkennen
- Het geven van de tijd aan de promovendu om het op zijn of haar manier te doen
- Het geven van vrijheid om extra onderwijs en congressen te bezoeken die (mogelijk) relevant zijn
- Vrijheid wat betreft de planning van het onderzoek
- Vrijheid wat betreft de ontwikkeling van het eigen onderzoeksidee.

Onderwijs

De al eerder gememoreerde kritiek kent twee aspecten: inhoud en organisatie. Deze zijn aan elkaar gerelateerd omdat bepaalde organisatorische maatregelen naar het idee van enkele promovendi leiden tot een suboptimaal promotieonderwijs. Dit punt speelt daar waar het promotieonderwijs ondergebracht is bij een lokale graduate school. De volgende kritiek of verbeterpunten konden worden genoteerd:

- Aanvullende scholing in archeologische theorie
- Onvoldoende aansluiting van cursussen bij eigen onderzoek, onderwerpen te vaag. Genoemde oorzaak: in lokale graduate school moet een breed samengestelde groep van promovendi worden bediend.
- Onvoldoende gerelateerd aan archeologie (en daarom ontraden door onderzoekers van het eigen instituut)
- Onvoldoende organisatorische zichtbaarheid van ARCHON in de organisatie van cursussen
- Onvoldoende mogelijkheden tot verbetering van computer- en schrijfvaardigheden
- Onvoldoende samenwerking tussen ARCHON en collega onderzoekscholen (bijv. OIKOS en Huizinga) ter bevordering van relevante cursussen i.t.t. het zeer algemene.

De vaagheid of algemeenheid van de aangeboden cursussen wordt door 6 promovendi bekritiseerd.

Het promotieonderzoek zelf

De meeste promovendi zijn over het algemeen tevreden over het promotietraject. Een flinke groep refereert daarbij aan de intrinsieke waarde van het onderzoek en de kennisvergroting die men ervaart.

Hoofdstuk III

Overzicht van opinies van promovendi

De onderstaande tabel geeft een overzicht van het gemiddelde oordeel van de ARCHON-promovendi over de verschillende aspecten van hun promotietraject. De oordelen zijn gebaseerd op een reactie op stellingen betreffende kenmerken van het promotietraject. Via het vragenformulier konden de promovendi aangeven in welke mate zij het met de stelling eens waren. De mate waarin men het eens was met de stelling kon tot uitdrukking worden gebracht via het omcirkelen van een antwoordmogelijkheid op een vijfpuntsschaal. (1: volledig oneens met de stelling; 2: oneens; 3: noch oneens, noch eens; 4: eens; 5: zeer eens).

Tabel III.1. Verdeling van promovendi-reacties en beschrijvende statistiek inzake OostSon KwaliKort 2007 (alle items)

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Suitable working space	36	2,00	5,00	4,5556	,65222
Research sharpens analytical skills	36	2,00	5,00	4,2222	,68080
Good access to computing facilities	35	3,00	5,00	4,1714	,56806
Supervision available	36	2,00	5,00	4,0556	1,01262
Development of problem-solving skills	35	2,00	5,00	4,0286	,70651
Learning to develop ideas and present op paper	35	3,00	5,00	4,0286	,51368
Social contact with PhDs	34	2,00	5,00	4,0000	,81650
Overall satisfied with quality PhD experience	36	2,00	5,00	3,9167	,60356
Progress evaluation fair	32	2,00	5,00	3,9062	,81752
I understand standards for thesis	35	2,00	5,00	3,7429	,74134
Confident about tackling unfamiliar problems	35	2,00	5,00	3,7429	,65722
Able to organise access to equipment	35	2,00	5,00	3,7143	,66737
Evaluation completed in reasonable time	33	2,00	5,00	3,6970	,72822
Develop ability to plan work	36	2,00	5,00	3,6944	,74907
Supervisor provides additional information	35	1,00	5,00	3,6857	1,23125
Understanding of standard of work expected	36	2,00	5,00	3,6111	,83761
Good access to technical support	36	2,00	5,00	3,5000	,81064
Appropriate financial support	35	1,00	5,00	3,4286	1,17036
Understand requirements progress evaluation	36	1,00	5,00	3,4167	,80623

School provides opportunities for involvement	34	1,00	5,00	3,4118	,85697
Supervisors provide helpful feedback	34	1,00	5,00	3,3529	1,09772
Supervision effort to understand difficulties	35	1,00	5,00	3,3286	1,20625
Satisfied with progress evaluation process	34	1,00	5,00	3,2353	1,04617
Integrated in community	35	1,00	5,00	3,1714	,95442
Getting good guidance in topic	35	1,00	5,00	3,1143	1,05081
Receive good guidance in literature search	34	1,00	5,00	2,9118	1,11104
Research ambience stimulates work	32	1,00	5,00	2,7500	,87988
Good course programma provided	34	1,00	5,00	2,5588	1,07847
Valid N (listwise)	21				

De zes hoogste scores kunnen qua tevredenheid van de promovendi genoteerd worden op de volgende punten:

- de werkruimte
- de vergroting van analytische vaardigheden
- de goede computer faciliteiten
- de beschikbaarheid van de begeleiding
- de vergroting van probleemoplossende vaardigheden
- de vergroting van het vermogen tot ideeënontwikkeling en schriftelijke presentatie

De vijf laagste scores kunnen onder de promovendi worden geregistreerd wat betreft:

- het cursusprogramma
- de stimulans die van de onderzoeksomgeving uitgaat
- de begeleiding bij literatuuronderzoek
- de begeleiding bij de onderwerpkeuze en aanscherping daarvan
- de integratie in de onderzoeksgemeenschap

Als we gemiddelde scores beneden de 3,00 beschouwen als het meest zorgwekkend, dan is er duidelijk werk aan de winkel wat betreft het cursorische deel van het promotietraject, het onderzoeksklimaat en de steun voor de promovendi betreffende de literatuurstudie.

Via stelling 28 konden de promovendi tot uitdrukking brengen of zij in algemene zin tevreden zijn met hun promotietraject (satisfaction with the quality of the Ph.D. research experience). De gemiddelde score is hier 3,91. We mogen stellen dat de ARCHON-promovendi dus over het algemeen tevreden zijn.

Tabel III.2. Verdeling van promovendi-reacties en beschrijvende statistiek inzake OostSon KwaliKort 2007 (tevredenheid algemeen)

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Overall satisfied with quality PhD experience	36	2,00	5,00	3,9167	,60356
Valid N (listwise)	36				

Dit gemiddelde verhult dat er 6 promovendi zijn die deze stelling niet volmondig met “eens” of “zeer eens” beantwoorden. Een promovendus is het oneens met de stelling, vijf promovendi zijn het eens noch oneens. De vraag is of de onderzoekschool en de begeleiders van de desbetreffende promovendi hierover met elkaar in gesprek zijn.

Grootste meningsverschillen kunnen via de standaard deviaties worden opgespoord. Van de negen onderwerpen waar de meningen het meest uiteenlopen, betreffen er zes de begeleiding.

- Beschikbaarheid van begeleiding
- Verschaffing van extra informatie door de begeleider
- Passende financiële steun
- Nuttige feedback van de kant van begeleiders
- Begeleiding begrijpt problemen
- Tevredenheid over voortgangsevaluatie
- Goede aansturing in onderwerp
- Goede aansturing in literatuuronderzoek
- Goed onderwijsprogramma

Sterkste kritiek, grootste lof.

Hoewel de promovendi in algemene zin tevreden zijn over hun promotietraject, wil dit niet zeggen dat zij het niet op onderdelen (zeer) oneens zijn met de stellingen. Kritische scores van 1 of 2 (“zeer oneens” en “oneens”) komen we bij de volgende onderwerpen tegen bij 4 (van de 36) promovendi of meer:

- Beschikbaarheid van de *begeleiding* (5x)
- Begrip van kwaliteitsstandaard wat betreft werk (4x)
- *Begeleider* doet een werkelijke poging om problemen te begrijpen (9x)
- Goede technische ondersteuning (4x)
- Integratie in de onderzoeksgemeenschap (9x)
- *Begeleider* geeft extra informatie die relevant is voor het onderwerp (7x)
- Tevredenheid betreffende het proces van voortgangsevaluatie (9x)
- *Begeleiding* bij onderwerpselectie en aanscherping (10x)
- Begrijpen van eisen betreffende voortgangsevaluatie (4x)
- *Begeleider* verschaft nuttige feedback betreffende voortgang (9x)
- Cursusprogramma (18x)
- Stimulerende onderzoeksomgeving (12x)
- *Begeleiding* bij literatuuronderzoek (13x)
- Financiële steun (8x)

De begeleiding, organisatie van de onderzoeksomgeving, voortgangsevaluatie en promotie-cursussen komen het eerst in aanmerking voor nadere interne bespreking.

De meeste waardering – uitgedrukt via een score van 5 (“zeer mee eens”) treffen we aan bij

- beschikbaarheid van de begeleider (14x)
- werkruimte (22x)
- sociale contacten met promovendi (9x)
- aanvullende informatie van de begeleider (9x)
- vergroting van analytische vaardigheden (12x)
- toegankelijkheid van computerfaciliteiten (9x)

Wat bepaalt de waardering voor het promotietraject in algemene zin?

Het verband tussen algemene waardering voor het promotietraject en de waardering voor deelaspecten van het promoveren leert ons het volgende.

Tabel III.3. Correlaties OostSon KwaliKort 2007 (tevredenheid algemeen en deelaspecten)

Stelling	Verband met “Overall satisfaction with quality of Ph.D. experience” (Kendall’s tau-c)	Rangorde op basis van Kendall’s tau-c)
My supervisor/s makes a real effort to understand difficulties I face	0,448	1
I am given good guidance in topic selection and refinement	0,418	2
My supervisor/s provide/s helpful feedback on my progress	0,415	3
The evaluation of my thesis work in progress is completed in a reasonable time	0,335	4
My supervisor/s provides additional information relevant to my topic	0,329	5
The progress evaluation process is fair	0,313	6
I receive good guidance in my literature search	0,309	7
I am satisfied with the progress evaluation process	0,270	8
Supervision is available when I need it	0,265	9
There is appropriate financial support for research activities	0,174	10
I am able to organise good access to necessary equipment	0,171	11
Doing my research helps me to develop my ability to plan my own work	0,163	12
I have good access to the technical support I need	0,160	13
As a result of my research, I feel confident about tackling unfamiliar problems	0,159	14
My research sharpens my analytical skills	0,148	15
I understand the required standard for the thesis	0,146	16
I have access to a suitable working space	0,144	17
I learn to develop my ideas and present them in my written work	0,130	18
I have good access to computing facilities and services	0,091	19
I developed an understanding of the standard of work expected	0,056	20
I understand the requirements of progress evaluation	0,053	21
ARCHON provides opportunities for me to become involved in the broader research culture	0,042	22
I am integrated into the ARCHON’s community	0,030	23
The department provides opportunities for social contact with other Ph.D. students	0,016	24

The research ambience in ARCHON stimulates my work	0,008	25
My research further develops my problem-solving skills	- 0,028	26
A good course programme for Ph.D. students is provided	- 0,044	27

Deze tabel geeft ons een inzicht in de sterkte en de richting van het verband tussen de waardering voor het promotietraject in algemene zin en de waardering voor deelaspecten van het promotietraject. Een verband van 0,50 mag worden geïnterpreteerd als een ‘tamelijk sterk verband’. Een score van 0,75 duidt op een ‘sterk verband’.

Een voorbeeld uit de bovenstaande tabel leert ons het volgende. Er is sprake van een tamelijk sterk positief verband tussen de waardering voor het promotietraject in algemene zin en de bereidheid van de supervisor om zich te verdiepen in de problemen die de promovendus tegenkomt.

Bij de ARCHON-promovendi wordt de waardering voor het promotietraject in algemene zin het meest bepaald door de door hen ervaren kwaliteit van de begeleiding, het oordeel over de verschillende aspecten van het beoordelingsproces en (op de 10^e plaats) door de ontvangen financiële support. Het minst wordt hun algemene oordeel beïnvloed door de kwaliteit van het cursusprogramma. We tekenen hierbij aan dat dit laatste niet wil zeggen dat de ARCHON-promovendi in algemene zin weinig waarde hechten aan een goed cursusprogramma.

Qua waardering van de promovendi kan ARCHON daarom de meeste winst boeken op die punten die het meest de waardering in algemene zin bepalen en op dit moment een lage scoren laten zien. Dit geldt op dit moment voor:

- de begeleiding bij de selectie van het promotieonderwerp en de aanscherping daarvan
- de begeleiding bij het literatuuronderzoek.

Het promovendioordeel over de begeleiding

De begeleiding ontvangt bij 25% of meer van de respondenten een negatieve beoordeling op de volgende onderdelen:

- Begeleider doet een werkelijke poging om problemen te begrijpen
- Begeleiding bij onderwerpselectie en aanscherping
- Begeleider verschaft nuttige feedback betreffende de voortgang
- Begeleiding bij literatuuronderzoek

De begeleiding is het onderdeel van het promotietraject waarover de respondenten het meest met elkaar van mening verschillen. Er zijn vijf promovendi die over geen enkel onderdeel van de begeleiding (zeer) tevreden zijn. Nog eens vijf promovendi zijn slechts over een aspect van de begeleiding zeer tevreden.

Tegenover de promovendi die ontevreden zijn over onderdelen van de begeleiding, staat een groep van 20 respondenten die op minimaal 4 van de 6 items, die op de begeleiding betrekking hebben, een 4 of 5 scoren.

Tabel III.4. Verdeling van promovendi-reacties en beschrijvende statistiek inzake OostSon KwaliKort 2007, de (begeleiding)

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Supervision available	36	2,00	5,00	4,0556	1,01262
Supervision effort to understand difficulties	35	1,00	5,00	3,3286	1,20625
Supervisor provides additional information	35	1,00	5,00	3,6857	1,23125
Getting good guidance in topic	35	1,00	5,00	3,1143	1,05081
Supervisors provide helpful feedback	34	1,00	5,00	3,3529	1,09772
Receive good guidance in literature search	34	1,00	5,00	2,9118	1,11104
Valid N (listwise)	30				

Interpretatie

- Over de beschikbaarheid van de begeleiding wordt in het algemeen een positief oordeel uitgesproken. Het lijkt bij een aantal promovendi te schorten op specifieke onderdelen van de begeleiding.
- Steun bij literatuuronderzoek en onderwerpkeuze/afbakening springen er in dit opzicht uit. Het feit dat de begeleiders over het algemeen een goede score krijgen wat betreft hun beschikbaarheid toont aan dat in principe een gunstige uitgangspositie aanwezig is voor een gesprek tussen promovendi en promotoren over verbeteringen op specifieke punten.

Het promovendioordeel over de ontwikkeling van vaardigheden

Tabel III.5. Verdeling van promovendi-reacties en beschrijvende statistiek inzake OostSon KwaliKort 2007 (ontwikkeling vaardigheden)

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Development of problem-solving skills	35	2,00	5,00	4,0286	,70651
Learning to develop ideas and present op paper	35	3,00	5,00	4,0286	,51368
Research sharpens analytical skills	36	2,00	5,00	4,2222	,68080
Develop ability to plan work	36	2,00	5,00	3,6944	,74907
Confident about tackling unfamiliar problems	35	2,00	5,00	3,7429	,65722
Valid N (listwise)	34				

Interpretatie

- De promovendi zijn over het algemeen tevreden over de vergroting van hun analytische vaardigheden.

Het promovendioordeel over het onderzoeksklimaat en opleiding

Tabel III.6. Verdeling van promovendi-reacties en beschrijvende statistiek inzake OostSon KwaliKort 2007 (onderzoeksklimaat en opleiding)

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Social contact with PhDs	34	2,00	5,00	4,0000	,81650
Integrated in community	35	1,00	5,00	3,1714	,95442
School provides opportunities for involvement	34	1,00	5,00	3,4118	,85697
Good course programma provided	34	1,00	5,00	2,5588	1,07847
Research ambience stimulates work	32	1,00	5,00	2,7500	,87988
Valid N (listwise)	30				

Commentaar

- Bij een volgende gelegenheid moet een aanpassing van de vragenlijst plaatsvinden. Het aantal vragen over de promotieopleiding is onvoldoende. Er moet gevraagd worden naar specifieke kenmerken van de cursussen en de relatie met het cursusaanbod van lokale graduate schools “nieuwe stijl” waaraan de promovendi soms (verplicht) deelnemen.

Interpretatie

- De promovendi zijn duidelijk ontevreden over het cursorisch deel van de opleiding. De commentaren die de respondenten konden noteren op het enquêteformulier geven soms enige aanwijzingen betreffende de richting waarin de problemen gezocht moeten worden. We komen hier in hoofdstuk IV op terug.
- Het onderzoeksklimaat lijkt wat te wensen over te laten. Ontlenen de promovendi meer steun aan hun onderlinge contacten dan aan de onderzoeksgemeenschap in zijn geheel, c.q. de stafmedewerkers in wier nabijheid zij werken?

Het promovendioordeel over de infrastructuur

Tabel III.7. Verdeling van promovendi-reacties en beschrijvende statistiek inzake OostSon KwaliKort 2007 (infrastructuur)

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Suitable working space	36	2,00	5,00	4,5556	,65222
Good access to technical support	36	2,00	5,00	3,5000	,81064
Able to organise access to equipment	35	2,00	5,00	3,7143	,66737
Good access to computing facilities	35	3,00	5,00	4,1714	,56806
Appropriate financial support	35	1,00	5,00	3,4286	1,17036
Valid N (listwise)	33				

Interpretatie

- De ARCHON-promovendi zijn over het algemeen duidelijk tevreden over de faciliteiten die hen ten dienste staan.

Het promovendioordeel over de voortgangsbewaking

Tabel III.8. Verdeling van promovendi-reacties en beschrijvende statistiek inzake OostSon KwaliKort 2007(voortgangsbewaking)

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Progress evaluation fair	32	2,00	5,00	3,9062	,81752
Satisfied with progress evaluation process	34	1,00	5,00	3,2353	1,04617
Evaluation completed in reasonable time	33	2,00	5,00	3,6970	,72822
Valid N (listwise)	32				

Interpretatie

- We zien hier een verschil tussen aan de ene kant de items 1 en 3 en aan de andere kant item 2. Een gesprek tussen promotoren, ARCHON-leiding en promovendi moet verhelderen waaraan het naar de mening van de promovendi schort.

Het promovendioordeel over de transparantie van de verwachtingen

Tabel III.9. Verdeling van promovendi-reacties en beschrijvende statistiek inzake OostSon KwaliKort 2007 (transparantie verwachtingen)

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Understanding of standard of work expected	36	2,00	5,00	3,6111	,83761
I understand standards for thesis	35	2,00	5,00	3,7429	,74134
Understand requirements progress evaluation	36	1,00	5,00	3,4167	,80623
Valid N (listwise)	35				

Interpretatie

- Er zijn kennelijk ARCHON-promovendi die in het duister tasten wat betreft de kwaliteitseisen die aan de dissertatie en het werk in uitvoering gesteld worden.

Hoofdstuk IV

Nadere wensen en oordelen van ARCHON-promovendi

Op het vragenformulier konden de ARCHON-promovendi aanvullende punten noteren wat betreft het promotietraject. Richtinggevend waren daarbij de volgende twee vragen:

- Welke aspecten van het promotietraject waardeert u het meest?
- Welke aspecten van het promotietraject komen het meest voor verbetering in aanmerking?

Vrijwel alle promovendi maakten van deze gelegenheid gebruik.

Overzicht

De onderstaande tabel geeft een overzicht van de aspecten van het promotietraject die door de ARCHON-promovendi het meest worden gewaardeerd, en de aspecten die naar hun mening het meest voor verbetering in aanmerking komen.

Tabel VI.1. Meest gewaardeerde aspecten van het promotietraject en aspecten die het meest voor verbetering in aanmerking komen (zoals genoemd door promovendi)

Aspects	Aantal malen genoemd door promovendi	
	Meest gewaardeerde aspect	Komt het meest in aanmerking voor verbetering
Begeleiding	16	10
Buitenlandse studiemogelijkheden	2	
Conferentiebezoek	2	
Enthousiasme	1	
Financiële aspecten	4	4
Kennisvermeerdering	6	
Laboratoriumwerk	1	
Onafhankelijkheid	15	
Geven van onderwijs	1	1
Onderwijs voor Ph.D.	2	7
Inhoud van het onderzoek zelf	10	
Onderzoekschool ARCHON	1	4
Onderzoeksomgeving	2	1
Samenwerking	11	3
Ontvangen steun	2	
Structuur	1	
Tevredenheid algemeen	2	
Veldwerk	1	1
Arbeidsmarktvoorbereiding, werkervaring opdoen		4
Beoordeling		2
Buitenuniversitaire contacten		2
PC faciliteiten		1
Geïsoleerdheid		2
Informatievoorziening		2
Interdisciplinaire contacten		1

Planning		1
Promotietraject		1
Rechtspositie		2
Schrijfomgeving		1
Schrijfvaardigheid		1
Technische support		1
Tijdgebrek		3
Verbreding van studietraject		1
Werkdruk		1

Twee prototypen

We kunnen deze gegevens samenvatten via de beschrijving van twee prototypen (de tevreden en de ontevreden ARCHON-promovendus).

De tevreden ARCHON-promovendus is tevreden over de onafhankelijkheid die hij of zij geniet bij de invulling en uitvoering van het promotieonderzoek. De inhoud van het onderzoek zelf en de kennisvermeerdering die men bij zichzelf constateert scoren sterk. De promovendus kan daarbij naar zijn of haar idee rekenen op goede begeleiding. Prettig is het dat het onderzoek niet in isolement wordt uitgevoerd, maar dat men kan samenwerken met collega's.

De ontevreden ARCHON-promovendus is allereerst ontevreden over de begeleiding die hij of zij ontvangt. Dit is niet het enige onderdeel van de opleiding dat tot zorgen stemt. Ook het cursorisch deel van de promotieopleiding (de cursussen) kan beter. De ontevreden promovendus dringt aan op een wat sterkere rol van de onderzoekschool op dit punt en dringt aan op meer samenwerking. Tot slot acht de ontevreden promovendus meer informatie over de toekomstige arbeidsmarkt van belang.

Toelichting bij meest genoemde aspecten van het promotietraject

De begeleiding

Ook dit deel van de materiaalverzameling maakt duidelijk dat de begeleiding voor de ARCHON-promovendi een punt van sterke aandacht is. De meningen lopen hier ook sterk uiteen. We kunnen niet vaststellen of lof en kritiek te relateren zijn aan specifieke begeleiders. Naar hun naam werd niet gevraagd. We noemen hieronder de aspecten van de begeleiding die respectievelijk het meest werden geroemd en bekritiseerd.

Geroemd worden:

- Het vertrouwen van de begeleider in de zelfstandigheid van de promovendus
- Het geven van ruimte aan de promovendus
- De beschikbaarheid van de begeleider als de promovendus hem of haar nodig heeft
- De betrokkenheid van de begeleider bij de vorderingen
- De steun in algemene zin
- De balans tussen betrokkenheid en geven van vrijheid

- Steun bij het entameren van externe activiteiten (onderwijs, conferenties)
- Steun bij het leggen van contacten met belangrijke netwerken
- Expertise wat betreft het promotieonderwerp
- Het vermogen tot inspireren

Bekritiseerd worden:

- Onvoldoende kennis wat betreft het specifieke promotieonderwerp (4x genoemd!)
- Afwezigheid, niet beschikbaar zijn; minimaal begeleiden
- Gebrek aan sturing in de begeleiding
- Gebrekkige samenwerking tussen de begeleiders
- Te grote betrokkenheid bij de vordering
- Het kritischer worden van de promotor naarmate de eindstreep nadert (“zorg om goede naam”)
- Te algemene aanwijzingen, onvoldoende specifieke suggesties voor verbetering van het werk in uitvoering
- Onvoldoende aandacht voor het feit dat in het eerste promotiejaar het onderzoek op het goede spoor moet zijn gezet, met name wat betreft de onderzoeksfocus

Financiële aspecten

Waardering en kritiek houden elkaar hier in evenwicht. In kritische zin worden genoemd: het gebrek aan fondsen voor conferentiebezoek, financiële aspecten verbonden aan de rechtspositie (afschaffing van het JUNO-systeem) en de financiering van het onderzoek zelf. Een van de respondenten meldt wat dit betreft dat van hem of haar verwacht wordt een substantiële bijdrage te leveren vanuit het eigen salaris.

Er zijn ook vier promovendi die de financiële steun juist extra waarderen zonder daarbij nadere specificaties te verstrekken.

Kennisvermeerdering

In positieve zin worden genoemd:

- Het leren van nieuwe vaardigheden
- Het verwerven van nieuwe kennis
- De verhoging van het denkniveau
- Het ontwikkelen van managementvaardigheden
- De vergroting van probleemoplossend vermogen
- Het leren doen van onafhankelijk onderzoek
- Verbreding van de horizon in theoretisch opzicht.

Onafhankelijkheid

Zoals we zien scoort dit aspect van het promoveren in de archeologie bijzonder hoog in positieve zin. Een flink aantal promovendi duidt de waardering met trefwoorden aan: vrijheid, onafhankelijkheid, flexibiliteit.

We treffen ook de volgende operationalisering van onafhankelijkheid aan:

- Vrijheid om datgene te bestuderen dat de promovendus op een bepaald moment het meest interesseert
- Vrijheid om het eigen onderzoekspad te verkennen
- Het geven van de tijd aan de promovendu om het op zijn of haar manier te doen
- Het geven van vrijheid om extra onderwijs en congressen te bezoeken die (mogelijk) relevant zijn
- Vrijheid wat betreft de planning van het onderzoek
- Vrijheid wat betreft de ontwikkeling van het eigen onderzoeksidee

Onderwijs voor de promovendi

De ons al bekende kritiek kent twee aspecten: inhoud en organisatie. Deze zijn aan elkaar gerelateerd omdat bepaalde organisatorische maatregelen naar het idee van enkele promovendi leiden tot een suboptimaal promotieonderwijs. Dit punt speelt daar waar het promotieonderwijs ondergebracht is bij een lokale graduate school. De volgende kritiek of verbeterpunten konden worden genoteerd:

- Aanvullende scholing in archeologische theorie
- Onvoldoende aansluiting van cursussen bij eigen onderzoek, onderwerpen te vaag. Oorzaak: in lokale graduate school moet een breed samengestelde groep van promovendi worden bediend.
- Onvoldoende gerelateerd aan archeologie (en daarom ontraden door onderzoekers van het eigen instituut)
- Onvoldoende organisatorische zichtbaarheid van ARCHON in de organisatie van cursussen
- Onvoldoende mogelijkheden tot verbetering van computer- en schrijfvaardigheden
- Onvoldoende samenwerking tussen ARCHON en collega onderzoekscholen (bijv. OIKOS en Huizinga) ter bevordering van relevante cursussen i.t.t. het zeer algemene.

De vaagheid of algemeenheid van de aangeboden cursussen wordt door 6 promovendi bekritiseerd.

Het onderzoek zelf.

De nadere toelichting van de promovendi illustreert het resultaat van de beantwoording van de vragen met gesloten antwoordcategorieën. De meeste promovendi zijn over het algemeen tevreden over het promotietraject. Een flinke groep refereert daarbij aan de intrinsieke waarde van het onderzoek en de kennisvergroting die men ervaart. Als punten van waardering worden bijvoorbeeld genoemd:

- Het doen van wetenschappelijk onderzoek is erg stimulerend
- Het doen van intensief onderzoek (zowel qua veldwerk als ook qua uitwerking van de gegevens)
- De noodzakelijkheid van het onderzoek
- De mogelijkheid om experimenteel onderzoek te kunnen doen
- Het bestuderen van een interessant onderwerp in een interessante groep
- Verbreding van horizon en het bestuderen van tot dan toe onbekende problemen
- Verbreding van horizon op een meer theoretisch niveau

Onderzoekschool ARCHON

Een kleine groep promovendi laat zich kritisch uit over de rol die ARCHON voor hen vervult. Men dringt aan op een actievere rol, een krachtige positie in het promotieonderwijs, betere informatieverzameling en –verstrekking en meer samenwerking met belendende onderzoekscholen.

Samenwerking

De samenwerking wordt duidelijk meer geprezen dan bekritiseerd. Opvallend is de waardering voor de samenwerking van de promovendi die binnen een en hetzelfde onderzoeksproject werken of nauw contact onderhouden met collega-onderzoekers in hetzelfde instituut. Geïsoleerdheid wordt in feite alleen genoemd door de promovendus die ook daadwerkelijk in zijn of haar eentje binnen een niet-academische setting aan de promotie werkt. Voor de “eenlingen”, waarvan er nog enkelen zijn, is ARCHON als ontmoetingsplaats met de vakgenoten extra belangrijk.

Vorbereiding op de arbeidsmarkt

Het levendige debat dat op 2 februari tijdens de ARCHON-promotiemiddag onstond over de arbeidsmarkt, postdocmogelijkheden en de relatie tot de niet-academische archeologische sector, is een aanwijzing dat de vier respondenten die meer aandacht van ARCHON vragen voor de voorbereiding op de arbeidsmarkt na het promoveren, hierin niet alleen staan. Zij vragen daarbij aandacht voor zowel de postdocmogelijkheden als de buitenacademische werkkringen. Een van de respondenten bepleit in dat kader de mogelijkheid om tijdens het promotietraject werkervaring op te doen.

Bijlage. De vragenlijst

The 2007 PhD Experience Questionnaire [OostSon KwaliKort 2007.1. Based on the Postgraduate Research Experience Questionnaire, Australian Council for Educational Research]

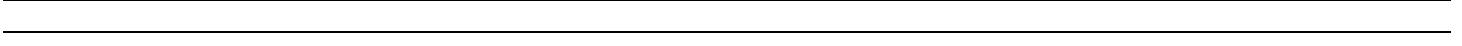
To answer, please circle the number beside each statement that most accurately reflects your view You may choose from a scale where '1' means that you strongly DISAGREE with the statement and '5' means that you strongly AGREE. Circle '9' if the statement does not apply to your experience.

		Strongly disagree	Disagree	Neither agree no disagree	Agree	Strongly Agree	Does not apply
1	Supervision is available when I need it	1	2	3	4	5	9
2	The progress evaluation process is fair	1	2	3	4	5	9
3	I have access to a suitable working space	1	2	3	4	5	9
4	I developed an understanding of the standard of work expected	1	2	3	4	5	9
5	The department provides opportunities for social contact with other Ph.D. students	1	2	3	4	5	9
6	My research further develops my problem-solving skills	1	2	3	4	5	9
7	My supervisor/s makes a real effort to understand difficulties I face	1	2	3	4	5	9
8	I have good access to the technical support I need	1	2	3	4	5	9
9	I am integrated into the ARCHON's community	1	2	3	4	5	9
10	I learn to develop my ideas and present them in my written work	1	2	3	4	5	9
11	I understand the required standard for the thesis	1	2	3	4	5	9
12	I am able to organise good access to necessary equipment	1	2	3	4	5	9
13	My supervisor/s provides additional information relevant to my topic	1	2	3	4	5	9
14	My research sharpens my analytical skills	1	2	3	4	5	9
15	I am satisfied with the progress evaluation process	1	2	3	4	5	9
16	ARCHON provides opportunities for me to become involved in the broader research culture	1	2	3	4	5	9
17	I am given good guidance in topic selection and refinement	1	2	3	4	5	9
18	I have good access to computing facilities and services	1	2	3	4	5	9
19	I understand the requirements of progress evaluation	1	2	3	4	5	9
20	Doing my research helps me to develop my ability to plan my own work	1	2	3	4	5	9
21	My supervisor/s provide/s helpful feedback on my progress	1	2	3	4	5	9
22	A good course programme for Ph.D. students is provided	1	2	3	4	5	9
23	The research ambience in ARCHON stimulates my work	1	2	3	4	5	9
24	I receive good guidance in my literature search	1	2	3	4	5	9
25	The evaluation of my thesis work in progress is completed in a reasonable time	1	2	3	4	5	9
26	As a result of my research, I feel confident about tackling unfamiliar problems	1	2	3	4	5	9
27	There is appropriate financial support for research activities	1	2	3	4	5	9
28	Overall, I am satisfied with the quality of my Ph.D. research experience	1	2	3	4	5	9

29	Current position in the PhD trajectory (please circle right option)	1 st year	2 nd year	3 rd year	4 th year	Beyond 4 th year	Dissertation completed
----	---	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	-----------------------------	------------------------

What are the best aspects of your Ph.D. trajectory? Please write below:

What aspects are most in need of improvement? Please write below:

Bibliografie

- Ainley, J. (2001). *The 1999 Postgraduate Research Experience Questionnaire*. Canberra: Australian Council for Educational Research. Evaluations and Investigations Programme Higher Education Division Department of Education, Training and Youth Affairs.
- Oost, H., & Sonneveld, H. (2005). *Rendement en duur van promoties in de Nederlandse onderzoekscholen (PhD completion and time to PhD completion in Dutch research schools)* (No. 110). Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.
- Sonneveld, H., & H. Oost. (2005). *Buitenlandse beoordelaars over de kwaliteit en meerwaarde van de Nederlandse onderzoekscholen. Een analyse van Peer Review Committee rapporten (Foreign peer reviewers about the quality and added value of Dutch research schools. An analysis of Peer Review Committee reports)* (No. 112). Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- Sonneveld, H., & Oost, H. (2006). *Het promotiesucces van de Nederlandse onderzoekscholen. Afsluiting van een drieluik (PhD success at the Dutch research schools. Concluding a triptych)* (No. 123). Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

4-4-2007